

kalvinistiska kallelseläran. Den påvisade herrnhutiska kontinuiteten mellan 1780 och 1830 begränsar sig till två familjer.

I det avslutande bidraget utvecklas synen på sambandet mellan herrnhutism och företagsamhet ytterligare genom en studie av den västgötska knalleverksamheten. Christer Ahlberger och Martin Åberg menar här att de knallar som utgick från de starkt herrnhutiskt präglade socknarna öster om Borås drog sina försäljningsframgångar ur sin förståelse av nådens ordning. Brödrakyrkan fungerade som en skola där förmågan att skapa känslor förmedlades: "knallarnas praktik var kopplad till att framkalla en emotionellt laddad upplevelse" (s. 170). Författarna menar att det är denna "'kognitiva' metod som utgör länken mellan Herrnhutismens starka ställning och västgötahandelns stora kommersiella framgångar under 1700-talets senare del" (s. 172). De menar också att det herrnhutiska inslaget i dessa socknar var resultatet av en medveten strategi från den tyska samfundsledningen: "Brödrakyrkans internationella nätverk gavs olika funktioner. Denna funktionsuppdelning innebar att vissa områden fick till uppgift att missionera och andra att uppbåda ekonomiska överskott. Brödrakyrkan utvecklades, som en följd av omorganisationen på 1760-talet, till en internationell och väloljad affärskoncern", i vilken knallesocknarna var en del (s. 167). Författarna bedömer att det under storhetstiden fanns omkring tusen herrnhutare i området, och att knallarnas verksamhet därmed innebar stora inkomster för ledningen i Herrnhut.

Antologin som helhet fungerar både som en introduktion till det intressanta fenomenet herrnhutism och som fördjupning av vissa av dess viktigare aspekter. I synnerhet är de ekonomisk-historiska inslagen viktiga och kan sägas utgöra bokens huvudtema.

OSCAR SÖDERHOLM

Uno Westerlund, *Piteåns historia: Om stadens styrelse, handel, industri och kultur under 400 år* (Piteå: Piteå kommun 2019). 605 s.

År 2021 är det 400 år sedan Piteå stad grundades. Nuvarande Piteå kommun har uppmärksammat detta med en större stadsmonografi som har författats av historikern Uno Westerlund. I boken beskriver Westerlund inledningsvis de förhållandevis turbulenta 100 åren av stadens historia mellan 1621 och 1721. Piteå fick stadsprivilegier 1621 av Gustav II Adolf som en del av en större ambition hos centralmakten att ta kontrollen över handeln i regionen. Redan 1666 brann dock Piteå ner. Detta ledde till att staden återuppb yggs

efter att ha flyttats från Öjebyn till Hagggholmen. Efter en period av konsolidering brändes Piteå dock ner av ryska soldater 1721.

Det narrativ som Westerlund sedan bygger upp beskriver en stad där vardagen passerade i en jämn och stadig takt. Medborgarna kunde dra nytta av de gradvisa reformer, liberaliseringar och avregleringar som i allmänhet kännetecknade samhället under perioden fram till 1866 utan att detta för den skull ledde till några omvälvande förändringar. På samma sätt beskrivs industrisamhällets framväxt med etableringen av trävarudistriktet från 1850-talet. Även om det uppstod vissa konflikter, kunde dessa hanteras av aktörerna i staden.

Från och med 1850-talet påverkades Piteå dock negativt av en del omvärldsförändringar. Staden tappade konkurrenskraft mot konkurrenterna i den norrländska stadshierarkin. År 1840 fick Skellefteå stadsprivilegier efter hårt motstånd från borgerskapet i Piteå. Ungefär samtidigt etablerades Luleå som centralort i Norrbottens län, dit både länsresidenset och länsfängelset flyttades. Under 1850-talet fick Luleå dessutom Norrbottens enda statliga läroverk. Från och med denna period förefaller Piteås relativa utveckling stagnera. Staden formades gradvis till vad den är i dag: en mindre stad som kännetecknas av en stark offentlig sektor med höga politiska ambitioner och ett privat näringsliv som är inriktat mot förädlade skogsprodukter.

Av bokomslaget framgår det att boken "är en heltäckande skildring av Piteås politiska och ekonomiska historia fram till nutid" och även "utgör [...] ett nytt bidrag till den svenska rikshistorien som ofta saknar nordliga perspektiv". Det råder ingen tvekan om att författaren lyckas med bägge dessa målsättningar. Forskningsinsatsen är avsevärd. Boken utnyttjar ett rikt källmaterial från de olika perioderna i Piteås historia. Författaren har också klarat av att hitta en stringent disposition av materialet i en historisk kontext med flera betydande förändringar i stadens förvaltning och organisation i form av olika kommunreformer. Detta medför att boken täcker de områden som den stadshistoriskt intresserade läsaren förväntar sig. Inte minst har Westerlund lagt ner avsevärd kraft på att kartlägga Piteås lokala politiska historia och de olika maktstrider som tidvis har förekommit.

Några avsnitt i boken förtjänar särskild uppmärksamhet. Beskrivningen av stadens mobilisering för att länka Piteå till stambanan genom övre Norrland genom byggandet av en bibana är mycket intressant. Här gör Westerlund en mycket god grundforskningsinsats som bidrar till den existerande forskningen om regionala intressegruppers agerande i järnvägsfrågor. En annan höjdpunkt är beskrivningen av hur Piteå blev ett centrum för nordiska sommarturister under efterkrigstiden. Genom det nordiska samarbetet och visionen om Nordkalotten integrerades Sveriges, Norges och Finlands nordliga periferier från och med 1950-talet, vilket ledde till att resandet över

gränserna ökade. Westerlund beskriver på ett uttömmande sätt hur ett antal aktörer i Piteå lyckades skapa en nordlig badort som snabbt blev ett favoritmål för grannlänternas semesterfirare i ett läge där befolkningen fick allt mer semester och köpkraft.

I ett allmänt stadshistoriskt perspektiv är dock bokens största styrka att den tar upp viktiga historiska drivkrafter bakom den konkurrens som än i dag finns mellan städerna i Norrland. Den typ av konkurrens mellan städerna i Norrbotten som beskrivs i boken finns även i Västernorrland och Västerbotten. Även om den norrländska tätortshierarkin länge kännetecknades av ett antal mindre städer som låg väldigt nära varandra i denna hierarki, har de långsiktiga drivkrafterna bakom denna utveckling förbisett inom regionalforskningen då fokus har legat på hur städerna har utvecklats sedan efterkrigstiden. Westerlunds analys av Piteås utveckling i förhållande till Skellefteå och Luleå under 1800-talet är därför ett mycket viktigt bidrag till forskningen om Norrlands historia och har i det här avseendet god potential att tjäna som inspiration för den framtida forskningen om de norrländska städernas historia.

Umeå universitet

MARTIN ERIKSSON

Mikael Alm & Karen Harvey (red.), *Powers of Description: Language and Social History in the Long Eighteenth Century* (Uppsala: Historiska institutionen vid Uppsala universitet 2019). 151 s.

Den nätta antologin *Powers of Description* är resultatet av en workshop arrangerad år 2016 för mastersstudenter och doktorander i ett samarbete mellan Uppsala universitet och universitetet i Sheffield. I ett koncist inledningskapitel presenterar redaktörerna Mikael Alm och Karen Harvey antologins utgångspunkt: språkets roll som en resurs för makt och identitet i sociala relationer. Aktörer som använder språket för att beskriva och definiera andra eller sig själva uttrycker, upprätthåller och (om)skapar maktrelationer. Språket utgör en resurs som strategiskt kan mobiliseras av olika grupper för att främja diverse intressen. Som redaktörerna påpekar är det teoretiska ramverket inte nydanande utan faller i linje med de senare decenniernas ökade intresse för språk inom historievetenskapen.

Caroline Lindroth studerar i sitt bidrag hur arbetssökande i annonser formade sina publika identiteter genom att beskriva sig själva i pressen. Mer specifikt analyseras 1028 annonser som publicerades i *The Times* det första halvåret år 1800. Lindroth närmar sig materialet genom att bland annat